

A kiltározományokról.
 Államtudományi doctori értekezés.

Írta:

Wurst László.

Debrecen, 1924.

138 főre.
 1924-25.

Királatai juttatlik:

Efogyadon.

Debr. 1924 dec. 12

Elfogyadon.

Bozóky

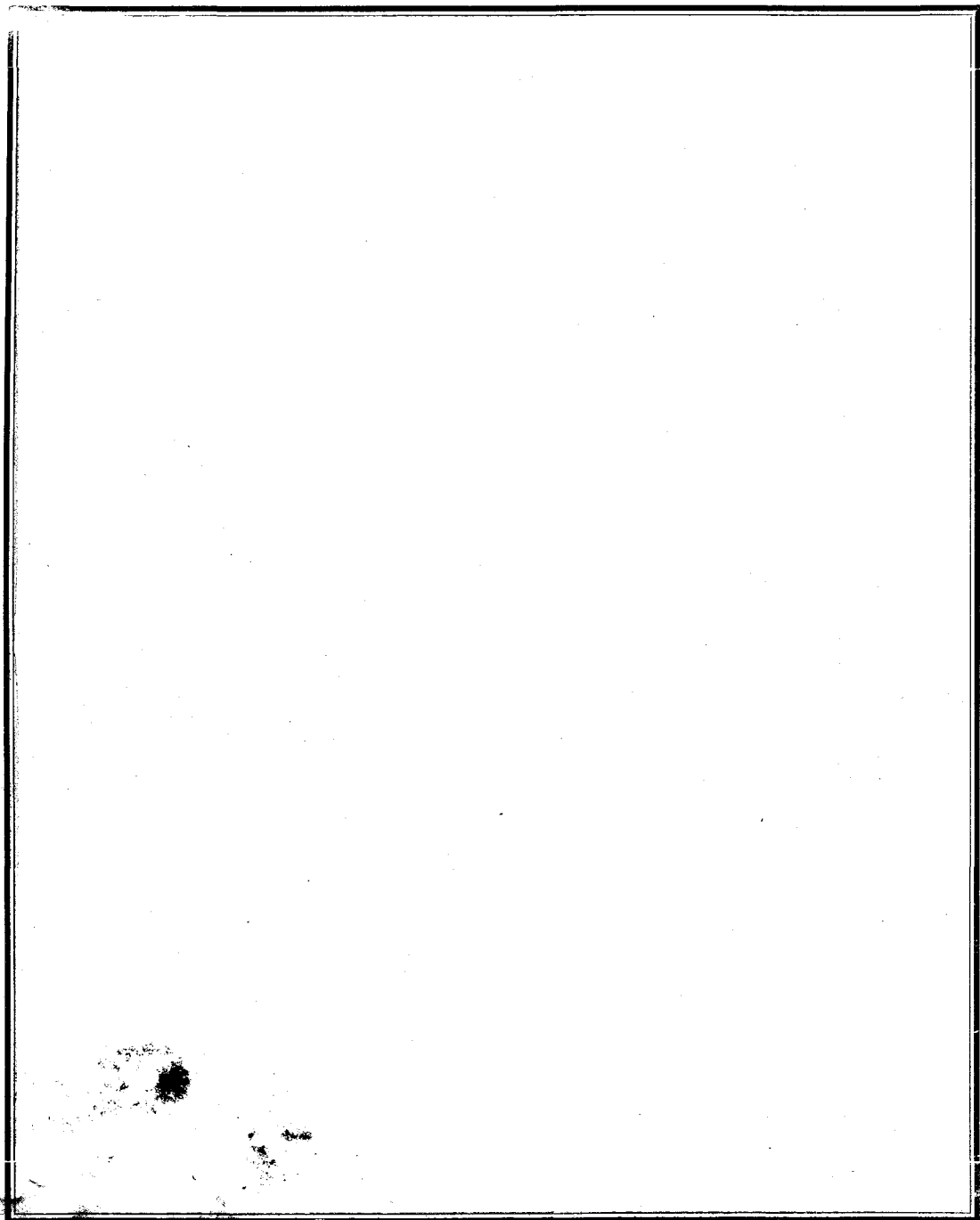
Debr. 1924. XII/17

D. Györfalvy V. Géza

és Bozóky János

professzor urak.

Debrecen, 1924. dec. 12.

Történet.

Földes Béla: Adalékok a magyar hitbromá-
many kérdéséhez. 1894.

Földes Béla: Horgondasági értekezések. II. 1902.

Földes Béla: Társadalmi gazdaságtan. II. 1903.

Dr. Feilitzsch Arthur: Birtokpolitikai kérdések. 1903.

Buday László: A megcsontított Magyarorszá-
g. 1921.

Borbély Ferenc: Horgondasági politika. 1923.

Kénér Béla: Mep és föld. 1914.

4.

A 2711

A hitbizományi intézmény és reme-
zésének létele házánkban.

I.

A kötött birtokok eredete a
középkorba nyúlik vissza. Itt találjuk
meg azt a szokást, hogy egyháznak, isko-
láknak, családoknak részére az uralkodók ado-
mánylevéllel nagy földbirtokokat ado-
mányoznak, hogy azok, mint az egyház, is-
kola, család állandó birtokai, annak cél-
jait segítsék és fennmaradását biztosítsák.
A középkorban azonban a fejedelmek mint
főbírók adományozták a birtokot sen-

nek folytán tőle függött a birtok visszatér-
tele is, ha a megadományozott pl. politikai
magatartásával méltatlanná vált ama.

Természetes következménye volt e rendszernek,
hogy a megadományozott családok függet-
lenné igyekeztek tenni a birtok megtartását
a mindenkori birtokos személyétől s birtosi-
tani a kárték a megszerzett vagyont. Ezt
aválta előcsitották meg, hogy a birtokot
a család javára költötték meg s a min-
denkori birtokos csak hasznélőveti jogot
nyert. Így fejlődött ki a korlátolt fonyal-
mú birtokok sorában a hitbizomány (fi-
dei commissum) nálunk többnyire maio-
ratusnak nevezik. ^① E birtok megkötési mód
a XVII. században fejlődik teljesen ki.

A hitbizomány az elmondottak szerint nem más, mint, egy birtoknak, még pedig rendszeren nagy birtoknak, sőt legtöbb-
ször latifundiumnak a megkötése egy család
javára előre megállapított örökösödési sor-
rend szerint". ② Azért, hogy erre előre meg-
állapított öröklési rend értelmében ki a ha-
sonélvező, a hitbizománynak különböző faj-
tai vannak: vannak elsőszülöttségi (primo-
genitura) hitbizományok, vannak maiora-
tusok, senioratusok, iunioratusok.

Angliában egy enyhe alakja fej-
lődött ki a hitbizományoknak, az u. n. entail".
Ennek lényege az, hogy a földtulajtonos a
saját, már élő első örökösei és egy még
meg nem született successor javára a bir-

tokot megkötöttnek nyilvánítja, amennyi-
 ben az meg nem terheltetű és el nem idege-
 nülhetű. Az meg meg nem született örökös,
 ha nagypörű lesz, előtérvel megegyezhet a
 megkötöttség feloldására nézve, vagy ha
 birtokba jut, maga szüntetheti azt meg.
 Az hitbizomány hatálya legkevesebb vala-
 mely élő személynek halálát követő hu-
 szonnegyedik évben megszűnik. Az 1882-ik
 évi Tetted land act rendelkezényen enyhíti
 a rendelkezéseket annyiban, hogy a birtok-
 nosnak joga van a birtokot egészben vagy
 részben el is idegeníteni, ha örökösei javára
 ellenértéket tesz le, ami készpénzben, vagy br-
 tópapírban történhetik. Amennyiben azonban
 a birtok rendelkezett megkötöttség megújítja az

alapításakor még meg nem született örökös, mint
az igen elterjedt szokás, akkor az email is hit-
bizománnyá válik.

A hitbizomány rendeltetése tehát
az, hogy nagy nevű családok fennmaradását biz-
tosítsa.

A hitbizomány intérményét egye-
mésre érik a súlyosabbtól súlyosabb tá-
madások. A támadók jövése a hitbizo-
mányt a socialis bajok egyik jelentős
okaként állítják elénk s megszüntetését vagy
legalább is erős korlátozását követelik.

Ezen értekezésnek az a célja, hogy
a hitbizományi intérmény ellen intézett táma-
dásokat ismertesse s egysermind igyeke-
zék rámutatni arra a kérdésre, hogy hánynak

néve mely jelentősége van a hitbizomá-
nyoknak s kíváncsok a azok az inter-
kedések, melyeket a támadók sürgetnek.

II.

A hitbizományt támadók nagy
számban sorolnak fel okokat ez intézmény
ellen, még pedig olyan indokokkal lépnek
fel, melyek alapján igazolják meg a hit-
bizomány létjogosultságát.

A) Így mindenekelőtt azt hozzák
fel, hogy a hitbizomány élverője nem süik-
ségképen rendelkezik oly tulajdonságokkal,
melyek egy hatalmas bírtok vezetéséhez ok-
os'lenül szükségesek. Hisz a születés vélet-
lene helyezte belé a nagy latifundiumba,
amelynek vezetésére a rajta való gondál-
kodás szövevényes, nagy körültekintést igény-

lő irányítására esetleg hajlammal, kedvvel, tehetséggel egyáltalán nem bír.

B) Gyakran vonja ez arután maga után az absentizmust, mert a hitbizomány hasonéilverője nem telvén a föld műveléséket, vagy nem is törődve vele: azt gardatisztáké bírá.

C) Ha a hitbizomány hasonéilverője rendelkezik is a megfelelő képességekkel, meg van köve a maga intézkedési lehetőségeiben s ez a munkákra való kedvél, ambícióját is hátrányosan befolyásolja.

D) Azon körülmény szintén nincs burditó hatással a hasonéilverőre, hogy neki a család többi tagjait bizonyos apage-ban kell részesíteni; jóvedelménél tehát nem egészen ura.

8.) Ha mindemellett a hason-
lítóval, ambícióval, s tehetséggel
fogis a munkához, intenzív gondalkodást
ráltán folytathat; meggyőződésére ebben a
főkérdésben, ami annak a következménye,
hogy a hitbizomány megterhelése igen nehéz-
kes. A gondalkodás a hitbizományi birtokon
egy rendszerint extenzív lesz, már pedig a mai
főkérdések éppen arra irányulnak, hogy a ta-
melyek a lehetőségig fokozzák, tehát a bel-
sős gondalkodást túlik ki célul s így ezen
főkérdéseknek a hitbizomány gátjait szel-
gát.

9.) És folytatják a kitartó táma-
dást az intézmény ellenrői - az a jövedelem,
mely még eme extenzív gondalkodás mellett
is befolyik - rendszerint nem a gazdaság
fejlesztésére, literatúrájára, szükséges és hasznos

beruházásokra fordíthatók, de fényűző életmóddal el pazarolhatók.

I. Nem szolgálja megfelelőleg a család érdekét sem, mert ha a házoniélverő talán dúsgazdag ember is és jövedelme fényes lehetőségeket nyit meg előtte, addig a familia többi tagjai szerény apancze mellett nincs ennek birtosítva anyagi helyeik esetleges romlásával szemben.

A család erkölcsi érdekei szempontjából az is kárthatandó, mert az atyai tekintély nincsen kellőleg birtosítva az öröklési rend előre való megállapítottága folytán. Már Bacon figyelmeztet arra, hogy a szülőnek többé nem áll hatalmukban a háladatlan gyermekek megbüntetni. Merre is,

aki egyik legalaposabb ismerője a hitbizományi intézménynek, kedvesökre hatást tulajdonított neki a családi életre. Az eddigiek mondják a hitbizomány ellenőri-ark bizonyítja, hogy az intézmény céljait tökéletesen nem tudja elérni, de még fontos érdekek is sérülnek, viszont másik oldala is van az bennnek; azok a nagy socialis hátrányok, amelyekkel az intézmény jár.

H.) A hitbizományok rendszerint nagy tulajdoni hányadon keresztül a földesek alótt réposztályok törekvéseinek gátlójul szolgálnak. Tölde is mondja munkájában „Az bizonyos, hogy mentül jobban túlhatják a hitbizományok által a tulajdonosok privilegiumát, annál birtosabban ter-

jesztik a socialismust." ⁽⁴⁾ Herb mint a statistika bizonyítja, a földművelők kivándorlása sokkal nagyobb méretű volt ott, ahol hitbizományok vannak. De még nemcsak kivándorlásra kényszerülnek a földmunkások, de a városok felé is öntlenek s így még egyrészt a föld a szükséges munkavetőtől megfosztatik, a városba tömörültek, az ipari munkások reserve armee-jának számába sorolják s még inkább megnehezítik a munkaadókat, ami ugyancsak szociális bajokkal jár.

Teljesen láthatni arra, hogy ahol az országokban, ahol a hitbizomány intézménye nagyon el van terjedve, ott a szocialista törekvések eredmény talajra találnak.

Igy Anglia, a szélsőséges munkásságát
 mai ipari haraja, jó példátul szolgálhat
 erre. Esetenként sűrűn nagy hitríomá-
 nyi latifundiumok vannak s a mai esetor-
 szági állapotok ipari bizonyítékul szolgál-
 hatnak annak, hogy mily veszedelmes a tu-
 tulajdonjog eme túllengése a socialista tö-
 rekérések, mozgalmak terjedése szempontjá-
 ból. Hisz a szocialdemokrácia a földet
 köztulajdonba vették és a kötött forgal-
 mi birtokokon s így elsőrenden a hitrí-
 ományokon akarja kezdeni.

II.) Politikailag a reakcionárius
 irányzatnak ad ez intézmény lápot, aminek
 jellemzője~~nt~~ említi Földes, hogy Oroszország-
 ban a szarofel párt, mely ellensége volt

17
a kultúrának, könyvszerzővel akarta a nemzeti
birtokot hitbizományjá átalakítani. ⁽⁵⁾

L.) Az intézmény fenntartása már
azért sem kívánatos, mert ma nincs meg a pa-
rasztbirtoknak sem az a védelme, amely un-
nak idején egyformán megvolt a hitbizományja
és a parasztbirtokra. Tierke, Miaskowski azon
az alapon állanak, hogy a két intézmény
logikai összefüggésben állanak egymással
s ennek következtében azon védelemnek meg-
vondása után, mely a parasztbirtokot illette,
nem lehet ebben a védelemben részesíteni a la-
tifundiumokat sem.

M.) Ma már nem indokolt az a poli-
tikai cél sem, amely annak idején kívánatos
tette a hitbizomány létesítését. Például az

államhatalomnak szükség volt egy erős, hatalmas osztályra, melyre mint egy alapra támaszkodjék. Ha mint Földes mondja: „Az az állam, mely egyes családokra akarva támaszkodni, a honokra volna építve.”

Amint láljuk tehát, szép számban lehet felsorakoztatni érveket a hitbizomány ellen és még az, aki a legmögöttebb képre isli az ellenkező álláspontot s harcol a hitbizományok mellett - kénytelen elismerni, hogy a támadók indokai nincsennek igazság nélkül s ex intermónys sok szociális hátránnyal jár.

Ezen hátrányok kérdése harcokban már régen felmerült. Már a múlt század húszas éveiben heves támadások kezdtek élni a magyarországi hitbizományokat, mely táma-

20
dások mind ellőrésüket követelték, más ké-
vel. Hogy a régi politikai életnek csupán leg
nagyobb alapjait említsük, kiknek vélemény-
nyét e szempontból is mindenesetre jelen-
tősen kell tartanunk; már az 1827 i. évi orsiá-
gos választmány ülésén felszólalt ellene
Kölcsey Ferenc, mondván: „Mind a jelenben
fennálló értekeket eltörölni kívánom, mind
arról bízom, hogy a jövőre is megtilalmaz-
tassanak.”

Ugyanez ülésen Deák Ferenc is támasz-
ta a fidesi commissumokat: „Nem látom okot
-ugymond- hogy miért kelljen a pusztá né-
nek haradnak kifejlődését a nemzeti belső e-
reje és éllete emelkedését, a hitelt, a nemzeti
kérdéseket szükség nélkül feláldani? É azért
a természet rendjével és igazsággal ellenkező

káros intérmények ellőrzése szigorok!"

A vitában részvett 22 követ közül 19 az intérmény ellen nyilatkozott. Kossuth is a Pesti Hírlap és a Világ között megindult polemica közepette azt írta: „A mai országot jogtalan s. a honra néve káros és vesélys intérmények tartják.”

Éljünk a követkérőkben az lesz, hogy a hitbizományok magyarországi helye-
tét vizsgáljuk s. az intérményt speciálisan Magyarország szempontjából tegyük kritikai tárgyává.

III.

Kétségtelen, hogy a hitbizományok ma már elavult s a jogi egyenlőség szempontjából igazságtalan intérményként jelentkeznek, de ha figyelmesen vizsgáljuk haránk föld-

birtok viszonyait, nem jelenthetjük ki bleb egyide-
talan a szocialis bajok főkeletforrásait.

Magy-Magyarországon a legudol-
só limitatus szerint 92 hitbizomány volt,
összesen 2 millió 184 ezer katasztrális hold
terjedelemben. Az udolsót 1912 ben alapították:
ez a gróf Almásy fele borostyánkői hit-
bizomány. Móta hitbizományt nem alapítot-
tak. Na most már azt nézzük, hogy ebből nagy-
alakban, 1100,000 hold képerett endőbirtokot,
~~de~~ többi országokkal összehasonlítva egyáltalán
nem láthatjuk oly nagyoknak a hitbizomá-
nyok szocialis hátrányait. A hitbizományok 44%
a ily ödelemben endőbirtok, hogy pedig endőke-
esek nagy complexumban lehet megfelelően mű-
velni és kihasználni az általánosan tudott do-
log, mely bizonyításra nem kerül.

Amellett a parast föld után való vágyakozása egyáltalán nem irányul erdőre, hanem szántóföldre. I míg az ország erdő állományának $7\frac{1}{2}\%$ -a volt hitbizományjal terhelve, addig a szántóföldnek már csak $3\frac{1}{2}\%$ -a.

A poroszországi állapotok ebből a szempontból jelentékenyebben rosszabbak voltak, mert ott az ország területének $6\frac{1}{2}\%$ -a hitbizományi birtok volt.

Ausztriában igaz a területnek csupán $4\frac{1}{2}\%$ -a volt hitbizományi birtok, de ott e terület jó része Csehországra esett s így ott sok szociális bajt okozott. Csehország területéből 580,000-hektárnymint tettek ki a hitbizományi birtokok s ebből egyedül a Schoarzenberg féle hitbizomány 144 ezer hektár területű volt. Ez mutatja, hogy ha-

ránkban a hitbizományok a trianoni bélet megelőzőleg oly túllengést nem mutattak, mint a többi országban. És Buday László: A megsemmisített Magyarország c. kitűnő munkájában még arra is felhívja a figyelmet, hogy az utóbbi időben Magyarországon a hitbizományok csökkenése volt észlelhető, amennyiben a hitbizományok területe volt

1905-ben	2,351,333 kat. hold
1913-ban	2,291,048 " "
1916-ban	2,184,080 " " ①

Ezt a csökkenést azonban, bár mint Buday is megjegyzi, következetesnek láthatjuk nem tekinthetjük megfelelő mértékűnek s most, midőn országunknak 325,000 km² területéről 91,114 km²-re szorult, a hitbizományok az aralotti 2,184,080 kat. holddal szemben most

is 1239,725 kat. holdat képviselnek, sőt az arany határon túl rosszabbodást mutat. Buday ugyan figyelmeztet arra is, hogy a jelenlegi összehasonlított Magyarországon a szabad forgalmu nagybirtokok s a kötött forgalmuak körülbelül egyensúlyban tartják egymást, lévén az 1000 holdnál nagyobb kiterjedésű birtokok területe kat. holdakban 3,026,021, a kötött forgalmuaké 3,297,400, mindazonáltal a hitbizományok mai állása nem mondható kielégítőnek. És ennek legfőbb oka abban keresendő és található is meg, hogy a haránt területekén lévő hitbizományok nem voltak arányosan megosztva. Ha a lekötött területek vármegyéi szerinti megoszlását tekintjük, akkor már nagyon is aggodalmat szolgáltatónak találhatjuk.

Esakis a merőgazdasági ^{területekkel} népességet véve alapul - mert hisz erdőknél, mint említettük már, még előnyös a lekötés b. Teitisch Arthue kimutatásai szerint hatalmas területet foglalnak be a hitbizományi latifundiumok ép a kis Eszék-magyarországi jelenlegi összesített területéből. Most, ha minden harafiumi erőssé hitünkkel bírunk is Magyarország fellámadásában, jelenleg még is a mostani állapotokat kell tekintenünk, ezek pedig e szempontból nem mutatnak kedvező képet.

Hogy csak néhány példát vegyünk at Teitisch munkájából:

Somogy vármegyében	132
Sopron "	105
Eszék vármegyében "	77
Zala "	71

Moson vármegyében 67

Budanya " 63 ezer kalas-

rales holdat foglaltak le - a merőgazdasági területet véve tekintette - a hitbizományok.

És a megmaradt Puna jobbparti megyék tehát azok, melyek mintegy túl voltak terhelve hitbizományokkal, sőtval azok a városok, amelyek ma is legkevesebb részben Magyarországi területet képezik. Adony, Ábra, Zólyom, Győr, Kármános, Legosza, Kécs, Bodrog, Torontál és Herceghely vármegyében hitbizományok egyáltalán nem is voltak.

Es ma már nem valószínű, hogy néhai Bebis Gusztávnak ama esemeje, hogy a hitbizományok azon vármegyékből, amelyekben az illető vármegye merőgazdasági terület-

nek túl nagy részt foglalják el, helyettesen-
 et felvételre és értékpénzi vármegyékben lévő
 erdőbirtokokba, hiszen ezek a területek, ha-
 Magyarországra senemi esetre sem jelentik
 csak a múltat, de egész bizonyosan a jövőt
 is, a jelent még sem jelenthetik.

Ugyhogyz a külbizományok socia-
 lis hátrányai hazánkban az alkos biano-
 ni béke által még aktuálisabbá váltak.

Mert az tagadhatatlan, hogy Magyar-
 magyarországon a külbizományok volt
 nem jelentősége: tekintettel a nemzetiségi do-
 lásokra.

Egyrészt ugyanis bizonyos az, hogy
 a magyar állam prince, fenntartó eleme 1848-ig
 a királybirtokos család volt, addig bizonyos

az is, hogy ez az osztály-ép a földbirtok
megkötöttségének megszüntése után annyira
megapadt, hogy feladatának teljesítésére
többé nem elegendő és nem elég erős. ⑨

„Errel szemben tehát észrevé- e, helyes-
e- veti fel annak idején Kellösch-eren azt
magyar nemzeti szempontból, hátha esukré-
ben is, de minelensébe, helyettesítő és a
magyar állam ellen irányuló törekvések-
nek gátjuul szolgáló és úgy yurdasá-
ji szempontból, mint a földtulajdon bir-
foklása szempontjából ma teljessz birtok
alapunkat a közép-birtokosok sorsára jüt-
tatni? Nem! Már csak azért sem, mert hogy
a külbiromány, mint egyáltalán a kötött bir-
tokok ma már nemzeti missziót is teljesítenek

és mindaddig, amíg helyettesítésükről a kellő és megfelelő módon gondoskodás nem történik, azoknak létezése magyar nemzeti szempontból sem kifogásolható."

A hitbizományok Testületét által említett előnyeit mi is elismerjük, de ez a szempont a mai, kis Magyarországon, ahol a lakosság legnagyobb része magyar, már egyáltalán nem domborodik ki elég nagy mértékben, mint a Nagy-Magyarországon, ahol a nemzetiségekkel szemben azok földhasználati törekvéseit tekintve, különösen hasznos, nemzeti szempontból fontos tényező volt. Szerencsére ehhez azt, hogy - amint már említettük - a hitbizományok jó része a kis Esonkamagyarországra maradt, a hitbizományok reformját Magyarországra nézve igazán aktuálisnak kell tartanunk.

IV.

Kérdés most már, hogy a reform-
interkedéseknek mely irányban és mely
mértékben kell történniök. A hitbizományokról
a tudományos irodalomban folytatott
nagy viták lehelővé teszik, hogy oról a
kérdésről is kimerítő tájékoztatást ^{ad} szeressünk
s helyes véleményre juthassunk.

Földes Béla, kitűnő munkájában ⁽¹⁰⁾ kimerítően ismerteti az e kérdésre nézve
felmerült véleményeket.

Comrad, ki Kelelporoszországról
szempontjából nézi a hitbizomány in-
stéményát a Letted land act interkedésivel
megenyhított angol entail rendszernél
megfelelően bírálja keresztülbizinni a hit-
bizományok reformját. Azaz a hitbizomány
megszűnését a második örökös halálkor

val, ha csak arról a hitbizomány meg
nem újítottatik. Továbbá azt kívánja, hogy
a hitbizomány maximális terjedelme is meg
állapíttassék, mivel egy család fenntartása
nak érdekében nem véli megindokolhatónak,
hogy óriási birtokok tartassanak egybe s
legyenek leköve. E terület maximumot Pongráz
országára nézve 5000 hektárban állapítja
meg s csupán az uralkodóházhoz tartozó
esadatok juttatására szánt kivételt tenni. A
földbirtok lecsökkentésénél szinte a szabad
alapon meg kell állapítani örökösödés ex
tens és végrendelet hiányában be kell hárítani a
törzörörökösödést, mivel ez megfelel a föld-
birtok termékenységének.

Buchenberger - Conradtal megpör-
völés szintén az angol rendszer áthelye-
zések mellett nyilatkozott - természetileg, még az

intézmény az ország viszonyainak s gazdasági érdekeinek megfelelően átalakítottatik.

Körülbelül ugyanekkor a magyar képviseli Hager is, a ki időtartamkeli korlátoktól óhajlja, tehát szintén az angol rendszert megfelelő változtatást előz.

Inama-Sternegg: Die Familienfideicommissse in Österreich (1883) c. értekezésében úgy nyilatkozik, hogy feltétlenül szükséges, miszerint több helybiromány csak az alapítási okmány változhatatlansága miatt tartatik fenn és egyáltalán nem lehetne a legmegfelelőbb módnak a várományos család és gazdasági helyzetének megváltoztatása. Szerinte a mérő és erdőgazdaság kivá-

nalos egyensúlya nem biztosítható megfelelő módon ez intérmény mellett. Tehát ő is hangsúlyozza a reform szükségességét, bár annak jó oldalait is meglátja és pártfogójának tekinthető.

Hasonlóképp vélekedik Micskóoszi is, kijelentve, hogy a hitlerománynak határozottan vannak árnyoldalai is, de ezek elkerülhetők s a hitleromány eltörölése csak akkor szükséges, ha az állam nem akarja a parasztbirtokrészeire is hasonló védelmet nyújtani. Hogy azonban a hitleromány a mai viszonyok között is megállhassa helyét, reformra szorul. E reform pedig Micskóoszi szerint úgy vehető legelőszörübben kezébe, hogy a birtok feletti rendelkezés meglönnyitvel, a megterhelés,

sőt bizonyos körülmények körött az elide-
genítés is lehetővé válik és a külbirodalmi
léni lehetőleg bitor maximuma is megál-
lapíthatik, hogy így a hadiállomány meg a
szel nagy tulajdonságok keletkezése.

Amint látjuk e vélemények
mind- akár nem ugyanazon szavakkal - az
angol entul rendszerre való áttérés mel-
lett foglalkoznak állatok,

Báró Teititzsch Arthur szintén
kérdésesen foglalkozik e kérdéssel. ⁽¹¹⁾

Nem tartja helyesnek a mezőgaz-
dasági területeken lévő külbirodalmi állat-
helyet erdős területekre, mert oly áldozat-
készséget nem lehet feltételnek, de nem is lehet

köveklni a fidei commissariustól, hogy jövedel-
 merő birtokát egy kiterjedésében tüsszte na-
 gyobb, de úgy keres, mint a használat telin-
 telében is szigorúan korlátozott és minden eset-
 re sokkal kisebb jövedelmet nyújtó birtoktest-
 tel cserélje fel. Többet kívánt nemzeti szempont-
 ból sem volna előnyös, ha a kincstári birtokot
 használtatnának fel erre a célra, most ex ege-
 nesen visszaélésre vezetne, mint Feilitsch mond-
 ja. A hitbizományi birtokos ugyanis elsősor-
 ban a jövedelmre fekteti a föslépt. Az tal-
 lam pedig egyrészt nincsen erre szántva⁽³⁾
 másrészt az államoz, melyből mint erdőbir-
 tokostól is, joggal meg lehet követelni, hogy
 a nemzeti érdekeknek áldozatot hozzon és a

birtok nyugtatta hatalmát a pénzügyi tekintet-
 tel mellőzésével az irányban fejte ki. De ez vég-
 zetes volna akkor is, ha nem a kincstári erdők
 használatának fel, az áttelepítés céljaira,
 de magánosok tulajdonában lévő, mert a
 nagyobbik és értékes erdőbirtokoknak azokat
 irányítván felosztván a megőrzéséért
 területek rontása. Erintve tehát ezt a mód-
 sárt nem lehet használni a hitbizományok
 reformjára. Ellenben arra kell törekedni, hogy
 a hitbizományi birtokok irányosan legye-
 nek megvéve az országban. Ezt Fildisch alkép-
 véli megoldhatónak, hogy a viszonyok állásá-
 hoz képest megállapítandó az a maximális terü-
 let, mely bármegyenként hitbizományt képezhet.

Errel kapcsolatban pedig szinte azt kellene kimondani, hogy újabb hitbizomány meőgazdasági birtokban mindaddig nem alapítható, amíg a hitbizományokkal az egész országra megállapított maximális területi időszaki megszüntetés feltétele nem szállt. Erre sem is csak egy területen és azon vármegyékben volna hitbizomány alapítható, a mennyit és ahol azt, az arra megállapított maximális terület megszünteti.

A Fejlesztési által ajánlott eme mód talán megfelelő lehetett volna a régi Magyarországon, de a mai kis ország területén, mely jelenleg elmondhatjuk túl van terhelve hitbizományokkal, igazán nem vezetne eredményre.

Mert bár elítéljük a legnagyobb mértékben
 melytőn a radicalismust, mely sehol s így a
 közgazdasági élet terén sem jár jó eredmény-
 nyel- még sem lehet a hitbizományok kérdése-
 nek a megoldását az időközi megszüntetésnek
 túl lassu és valószínűtlen befolyékolására
 bízni.

Alapos törvénykezési reformokra
 van ott szükség, melyek anélkül, hogy radi-
 calismustól át lennének hirta s így esetleges
 felfordulásokra vezetnének- mérséklottal haladna,
 de biztosan kísérőbőlnek ki a hitbizományok
 socialis hátrányait.

Mindenekelőtt politikai kell
 a hitbizományokat az által, hogy kimondas-

sék, miszerint hitbirományt csak egyenes és kör-
vetlen fiúörökösök nyúlhatnak s ex mellék-,
vagy leányágra át nem szállhat.

Emellett, mint Teititsch is ajánlja,
„kimondandó volna az is, hogy bizonyos ha-
táridő elteltével a hitbirománynak hitbiromá-
nyi jelleg, ösvetlenül megszűnik és illetőleg,
hogy ennek letelei előtt, bizonyos számbeli
utódlások után a hitbiromány utód a
hitbirományi jelleg megszüntését kérelmezheti.”

Lehetővé kell tenni, mint Anzliában,
hogy a hitbiromány ingóka is legyen alapít-
ható s az ingatlan hitbiromány ingóka le-
gyen átalakítható.

Földes⁽¹²⁾ kiánatosnak tartja, hogy

legalább a nagyobb hitbizományok alapítása
csak törvényhozás útján történhessen. Ez a nyíl-
vánosság jobban lehetővé tenné annak megál-
lítását, hogy egyrészt az alapító megfelelő
érdemekkel bír-e s megfelelő garanciával ren-
delkezik a körje szempontjából, másrészt, hogy
az a terület, hol a hitbizomány alapítottatni
szándékoztatik, gazdasági, népességi szempont-
ból alkalmas-e a hitbizomány alapításra.

A magyarság eszén megszűnő
hitbizományoknak főcélokra, nevezetesen jólé-
ti és kulturális célokra kell fordítottat-
nia - mondja Földes."

Kérésük ellenőzése pedig sok-
kal praktikusabban történhetik, ha ez nem az

171
igarságügyminisztérium, de a földművelésügyi
minisztérium hatáskörébe tartozik.

Ez az ilyen mérsékelt módon ke-
lyes megreformálni azt az intézményt, mely ellen
a magyar politikai életben már annyi táma-
dást intéztek.

Eszt ott annál is inkább sem előtt
kell tartanunk, mert a hitbizományok nem
tekinthetők olyan kizárólagos akadályainak
a kisemberek földművelési törekvéseinek, mint
ettől egyes szélsőséges támadói az intézménynél
be akarják mutatni. Legyen szabad itt is-
mét Buday László-ra hivatkoznunk, ki
a követhetőket mondja: „Hittábban a korlátolt
forgalmú birtok állja az útját a paraszt

földszerszö vagyónak, hanem a szabadfor-
galmú, amely maga is terjeszkedik. Hogy
csak szembeötlő példákra utaljunk rá.....

Fejér megyében, amelyet a síkföldi hitbör-
mányok klasszikus földjének szoktak ma-
dani a 133,000 hold kötött nagybirtokokkal
szemben 285,000 hold szabadforgalmú áll!"

Egy hát mérlegelnünk kell minden
 szempontból ezt a nagyjelentőségű birtokpo-
litikai kérdést s nem szabad szélsőséges felfo-
gással törekedni a probléma megoldásá-
ra. Objectíven és helyesen pedig csak ak-
kor járhatunk el, ha a megfontolt, mérsékelt
szellemben vezetett reformterveknek útját e-
gyengetjük!

Míg azonban egyik oldalról a minden szempontot megfontoltan mérlegelő mérséklet údján kell haladnunk emellett nem szabad szem előtt tévesztelnünk azt, hogy a külbirományok reformja sürgős és el nem ídárható feladat.

Arállan, társadalom politikai, gazdasági érdekei egyformán követelik, hogy az egységesebb birtokmegoszlás minden megengedhető úton elősegíttessék, ép ezért törekedni kell arra, hogy a nagy szélsőségek: latifundiumok és törpe birtokok ellentétei, — amennyiben lehetséges — tompíttassanak.

Ez természetesen nem vezetket oda, hogy ésszerűtlenül, akklimatikus, művelődési viszonyokat tekintetbe sem véve a megleelő körök

felforgathassanak, de ezen a címen a reform
elől nem lehet elzárkózni.

A hiború tanulságai bebizonyít-
tatták, hogy nemcsak az agrár állam, de még
a legelőrehaladottabb ipari állam sem ha-
nyagolhatja el a mezőgazdaságának ész-
szerű fejlesztését. Anglia ezt már évtizedek
előtt felfedezte: s a leghelyesebb úton a mérsé-
kelt reformintézkedésekkel igyekezett elérni a
földbirtokviszonyok rendezettségét.

Bizonyítják ezt az angol törvény-
hozás mintául vehető s már említett intézkedései
a hiborományok kérdésében is.

Ugy elegendőes intézkedésekre kell
nálunk is törekedni. Mert ennél több ember
vannak a haza földjén, minél több ember most

ket magjának egy darabot az anyaföldből,
annál egységesebb felfogásban, gondolkodás
módjában és céljaiban a nemzeti társadalom,
annál inkább egybeolvad az egyesek magán-
értelke a köz, az összesség értékeivel.

Igy a földbirtok viszonyait s kö-
tük a most lennünket érdeklő hitbizomány
előszörü megreformálása egyik hathatós esz-
köre a nemzetbontó, felforgató marxista tö-
rekvések meggyátlásának.

Es a földbirtok helyes megosztása nagy-
ban elősegíti a néprajparodást is. Kényszerűen Péter
találhatóan mutat rá arra, hogy míg az oly me-
nyekben, hol a gazdaságilag művelhető te-
rületnek felénél nagyobb részen a latifundiumok
terülnek el, mint Péter, Somogy vármegyékben

(típusos hűberrómai terület!) Itt az 1000 hektárnyi szántófldre eső lélekszám 80-134 között variál, míg azon vármegyékben, ahol kevesebb nagybirtok terül el és a földbirtok viszonyok kedvezőbb képet mutatnak, a szám 158-244-ig terjed!

A világháború és a forradalmak pusztításai által megcsappant magyarságnak pedig életérdeklőt képeri az erőteljesebb szaporodás is!

Sok érdeklő felírta tehát a hűberrómai intézmény megreformálásához. De bízhatunk abban, hogy amint a józan és okos reformtörekvéseknek harántban sohasem volt gátja, úgy e tekintetben is megtalálja a

magyar gondolkodás út az utat, mely leg-
helyesebb a nemzet szempontjából és az összesség
értekeinek előbbrevitelére!

Ydixetek jegyzéke.

1. Földes: Fy. II. 45. 2 j.
2. Boróky: 48.
3. Földes: Fy. II. 46.
4. Földes: Ertekezések II. 161.
5. Földes: Ertekezések II. 167. l.
6. Buday: 82. l.
7. Buday: 72. l.
8. Teilitzsch: 11. l.
9. Teilitzsch: 9. l.
10. Földes: Ertekezések II. 169. 3. k. l.
11. Teilitzsch: 12. 5. k. l.
12. Földes: Ertekezések II. 168. l.
13. Buday: 82. l.
14. Kenez: 2. 5. k. l.

Б К 10001/1954